

Cvetka Rezar

Jezikovno-stilne značilnosti Slomškove pridige

Od keršanske zloge ino edinosti u veri

Povzetek: V razpravi opozarjam na Slomškovo misel o edinosti, ki se kaže v njegovi pridigi *Od keršanske zloge ino edinosti u veri*, in predstavljam njegova prizadevanja za edinost.

Slomšek si je zelo prizadeval za edinost predvsem na treh področjih: (1) poenotenje slovenskega jezika (slovenske knjižne norme), (2) enotnost slovenskega naroda (bil je velik narodni buditelj) in (3) cerkvena edinost (bil je znan učitelj cerkvenega ekumenizma). Vsi trije vidiki so pri Slomšku medsebojno povezani, saj je imel jasen načrt, kako jih uresničiti. Njegovi pogledi so bili sredi 19. stoletja zelo napredni in v duhu idej, ki so se kasneje uresničile v »pomladi narodov«, prav tako pa so zanimivi in aktualni tudi za vprašanja, ki so povezana s sodobnim slovenskim jezikom, narodom in Cerkvijo. Pri posredovanju teh načel je imela posebno vlogo ravno beseda, ki jo je Slomšek med slovenski narod posredoval s pomočjo različnih spisov, knjig, zbornikov, založniške dejavnosti in predvsem s pridigami.

V drugem delu bom s pomočjo jezikovno-stilne analize pokazala, da je njegova pridiga napisana v kultiviranem zbornem jeziku, ki je funkcijskozvrstno umetnostni in tako na poseben jezikovno-stilni način poziva k edinosti. Pri tem izpostavljam najbolj opazna jezikovno-stilna sredstva Slomškove pridige, ki dokazujejo veliko izrazno moč njegove besede.

Ključne besede: Slomšek, pridiga, jezikovno-stilna analiza, edinost, ekumenizem

Summary: *Linguistic and Stylistic Characteristics in Slomšek's Sermon Od keršanske zloge ino edinosti u veri*

In this discussion, Slomšek's thought of unity expressed in his sermon Od keršanske zloge ino edinosti u veri, is being brought to your attention, as well as his endeavours for unity are introduced. Slomšek pursued unity, especially in the following three fields: (1) unifying the Slovenian language (Slovenian literary standard), (2) the unity of the Slovenian nation (he was a great national awake-

ner), and (3) an ecclesiastic unity (he was a renowned teacher of ecumenism). In Slomšek's case, the three viewpoints are interconnected, since he had a fixed plan of how to carry them out. In the middle of the 19th century, his views had been well abreast of the times and in the spirit of the ideas which were later acted out in „the Spring of Nations,” and are also interesting and up-to-date with regard to the questions connected to Slovenian language, nation, and Church. By the intervention of these principles, the word delivered among the Slovenian nation by means of different files, books, codices, publishing, and above all through sermons, had a specific role.

In the second part, through the use of a linguistic and stylistic analysis, it is presented that his sermon is being written in a cultivated literary language of artistic variety according to the field of discourse, and in a specific linguistic and stylistic manner calls for the unification. According to that, the most obvious linguistic and stylistic means in Slomšek's sermons are highlighted, proving the great power of expression of his word.

Keywords: *Slomšek, sermon, linguistic and stylistic analysis, unity, ecumenism*

Uvod

Slomšku je bila pridiga pomembno sredstvo, s katerim med ljudstvo ni razširjal le verskega nauka, temveč tudi zavedanje o umetniški moči slovenskega pridižnega jezika. Zato ji je posvečal veliko skrb tako z vsebinskega vidika in vidika sporočilnosti kot tudi jezikovne oblikovanosti. Za vsakega poslušalca, za vsako temo je našel ustrezen način ubeseditve, tudi ko je nagovarjal k edinosti.

1. Slomškova prizadevanja za edinost

Slomškova prizadevanja za edinost se odražajo na širokem področju, od preprostih spodbud k ohranjanju sloge v družinskem okolju do odločilnih premikov za edinost v slovenskem narodu in vesoljni Cerkvi. V nadaljevanju bodo predstavljena tri področja, ki so pri Slomšku medsebojno povezana. Njegovi pogledi na edinost so bili sredi 19. stoletja zelo napredni, prav tako pa so zanimivi in aktualni tudi v sodobnosti.

1.1 Poenotenje slovenskega jezika

Zaradi različnega alpskega in panonskega jezikovnega in kulturnega razvoja ter zgodovinskih in geografskih razmer se je slovenski jezik dvojnično razvijal (Jesenšek 2011, 234) in šele v Slomškovem času, sredi 19. stoletja, je prihajalo do izoblikovanja zavesti o enotnem slovenskem jeziku. Slomšek je aktivno posegel v iskanje jezikovne edinosti in odločno nasprotoval razdiralnim težnjam med osrednje- in vzhodnoslovenskim prostorom:

»Največa škoda in najhujša bloda je pri Slovencih razkolnost v pisavi in izreki slovenski. Kranjec in Korošec, pa tudi Štajarec in Primorec, vsak se pretrdo svoje trme drži in v svoj rog trobi; /.../ Potreba je, da se prijazno pogovorimo, in vse nepotrebne različnosti potrebimo iz polja jezika našega.« (Slomšek 1887, 91–92)

1.1.1 Z združevalnimi težnjami je Slomšek najprej posegel v abecedno vojno in sprva podprl metelčico z osrednjeslovenskim sestavom, zavrnil pa Dajnkov poskus kot le ožje štajersko omejenega; kasneje je ostal pri bohoričici, dokler ni po letu 1843 sprejel uveljavljene gajice. Ob črkopi-snih bojih je izrazil, da mu ni toliko pomembno, kateri črkopis je pravi, saj želi predvsem enoten črkopis za ves slovenski prostor: »Po mojih mislih ni stari – ne novi pravopis prav – so le bergele našimu pisanju – ino jaz nobenim vsiga serca ne dam, to pa vendar prav serčno želim, de bi se vsi eniga poslužili.« (Slomšek 1889, 122) V nadaljevanju je opozarjal tudi na negativne posledice (»Naša razkolnost nam ne bo hvale ne prida prinesla«) in čutil veliko osebno skrb (»ino za tiga del me serce močno boli«). Predvsem pa njegove besede »(i)z ljubezni do edinosti sim Bohoričico zapustil ...« (122) jasno kažejo, da pred vse postavlja moralni vidik, in sicer vrednote edinosti, medsebojnega razumevanja ter zedinjenja med pokrajinami in med posamezniki.

1.1.2 Nesoglasja so se pojavljala tudi glede glasoslovnih in oblikoslovnih oblik, zlasti med tremi različicami – tradicionalno najmočneje zastopanimi – kranjsko, koroško in vzhodnoštajersko. Slomšek je bil med prvimi, ki se je zavedal potrebe po jezikovnem poenotenju in se zavzemal za tako obliko knjižnega jezika, ki v sebi združuje »glasoslovno in oblikoslovno normativnost osrednjeslovenskega knjižnega jezika z nekaterimi koroškimi pokrajinskimi rešitvami, skladijsko in leksikalno pa ga nadgrajujejo značilnosti vzhodnoštajerskega in prekmurskega knjižnega jezika« (Jesenšek 2001, 674).

V iskanju skupne poti, v kateri je videl tudi temelj za uveljavljanje narodne in jezikovne identitete Slovencev, je pred same oblike spet postavljaj vrednoto složnosti skupaj s preišljenostjo in postopnostjo: »Le svoje terme se ne deržimo, pa enokoljko čez prag se ozrimo; posnemajmo, kar je dobro in prav po duhu slovenšine; zloga bo polahoma sama došla; posiloma se doiti ne da.« (*Arhiv I* 1930, 319) Za poenotenje, ki se je

sredi 19. stoletja uresničilo v t. i. novoslovenščini, si je prizadeval tudi v praksi, čeprav še ne dosledno.

1.2 Edinost v slovenskem narodu

Njegova misel o poenotenju slovenskega jezika je neločljivo povezana s prepričanjem o enotnosti slovenskega naroda, ki naj bi se uveljavila kljub pokrajinski razdrobljenosti:

»Skoz naše dežele tečejo Sava, Drava, Mura, Savinja, daleč so narazen, pa se nazadnje prijazno snidejo. Našim rekam bodimo tudi mi podobni; Slovenec je Kranjec, Slovenec Korošec, Slovenec kakor Štajerc, bratje smo drug drugemu. Po potu omike se približujemo drug drugemu in srečen čas, ko bode v jeziku slovstvena ena hiša, eden narod, eno slovenstvo, en govor!« (Slomšek 1821)¹

Kljub zavedanju, da je nesloga preveč zakoreninjena v narodu – »Razkolnost je Slovanov bila in bo dedna pregreha« (*Arhiv I* 1930, 316) – je odločno svaril pred razprtijami, v katerih je prepoznaval ne le trenutne – »Tako seme razkolništva neprenehoma med Slovenci kali, in vsak napredek opoвера in kasni« (*Arhiv I* 1930, 317) – temveč tudi daljnosežne posledice – »Slavo ženemo in zlogo, zlogo željimo; pa to so le večidel besede, kajti v djanji vsakdo v svoj rog trobi in po svoji glavi pisari. Tako se srote toliko razdrobimo, de nas nikjer čutiti ni« (*Arhiv I* 1930, 322).

Kot poudarja Stanko Janežič (1999, 52), so se Slomškova prizadevanja za edinost slovenstva uresničevala po njegovih najrazličnejših delih, ki so vlivala »v srca bralcev duha medsebojnega spoštovanja in razumevanja, duha enakopravnosti, edinosti, miru in ljubezni«.

1.3 Cerkvena edinost

Slomškovi poznavalci ga v njegovem delu za edinost prepoznavajo kot apostola cerkvene edinosti, vzornika in učitelja duhovnega ekumenizma (Škafar 1999, 29), pionirja sodobnega (Janežič 1999, 53) oz. začetnika slovenskega ekumenizma, uvrščajo pa ga celo med začetnike ekumenizma v evropskem in svetovnem merilu (Janežič 2002, 9, 19).

¹ Gre za jezikovno posodobljeno različico Slomškove misli iz njegovega rokopisa *Napeljavni govor k Slovenskemu zboru 1821*, ki ga hrani UKM pod signaturo Ms 11.

Ob številnih Slomškovih prizadevanjih za edinost se je njegovo najvidnejše ekumensko delo zagotovo uresničilo v ustanovitvi molitvene zveze za edinost kristjanov (1851) – Bratovščine oz. (po kasnejšem preimenovanju) Apostolstva sv. Cirila in Metoda. Ob poznavanju zgodovinskih dejstev cerkvenega razkola in ob doživljanju posledic, ki so se kazale v njegovem času, je Slomška zelo skrbel razkol med katoliškim Zahodom in pravoslavnim Vzhodom. V blagovestniškem poslanstvu sv. Cirila in Metoda je videl velik vzor in ob tem odkril svojo vlogo v prizadevanju za cerkveno edinost zlasti Slovanov, saj je menil, da je cerkveni razkol najgloblje rane povzročil ravno njim (Kosar 2012, 329). Z Bratovščino, ki jo je vodil vse do svoje smrti, je dosegel nepričakovane uspehe, saj je, kot pravi Janežič (1999, 52–53), »velikopotezno in z zaupno vizijo v prihodnost, v soglasju s Svetim Duhom, posebej presegel ozke meje svoje škofije in svojega naroda ter postal eden prvih in najbolj glasnih klicarjev k molitvi in delu za odpravo stoletnih razdorov in za zidanje popolnejše edinosti med kristjani in krščanskimi Cerkvami«.

2. Slomškova pridiga *Od keršanske zloge ino edinosti u veri*

Pri posredovanju načel o edinosti je pri Slomšku imela posebno vlogo ravno beseda, ki jo je med slovenski narod posredoval tudi s pomočjo pridig. Ob izbrani pridigi o edinosti želimo tako opozoriti, kako je Slomšek z mojstrsko jezikovno-stilno ubeseditvijo² skušal nagovoriti poslušalca. Da bi njegova beseda tudi ustrezno učinkovala, se je zavedal potrebnosti njene duhovne moči, ki jo je teološko utemeljeval kot dar Svetega Duha:

»Slovenski besedi je pa tudi duhovnega olja alj mazila potreba, to je tiste skrivne, znotrajne duhovne moči, ki milo oživlja in ogreva naše serca, kakti pohlevni dež naše žitno polje in vinske gorice. Beseda pomaziljena s svojim milopolnim glasom serce tako rahlo, pa tudi krepko prime, da poslušavci radi in pobožno poslušajo, nad očitno resnico stermijo, se nad govornikom zavzamejo in terdno sklenejo,

² Na Slomškovo ustvarjalno izjemnost opozarja Martina Orožen (2010, 310–323), ki pravi, da Slomškova pridiga »po svoji lapidarno jasni besedilni zgradbi, po dognanem slogu in domišljeni ustvarjalno umetniški ubeseditvi v območju besedišča in skladnje ostaja nedosežen in nepresežen dosežek v razvoju slovenskega pridigarstva«.

tako storiti. To duhovno pomazilenje besede, posebni dar sv. Duha, se da izprositi, pa ne naučiti.« (Slomšek 1862, 26)

Izbrano Slomškovo pridigo obravnavamo z vidika jezikoslovne analize,³ ki se osredotoča na besedilno zgradbo pridige, sporočilnost njenih strukturnih delov in jezikovno-stilna sredstva, s katerimi Slomšek ubešedi pomen posameznih delov.⁴

2.1 Besedilna zgradba pridige in njena sporočilnost⁵

Slomškova pridiga o edinosti ima skladno z načeli klasične retorike značilno besedilno zgradbo z uvodom, kjer Slomšek ob evangelijskem motu napove temo, jo v jedru razvija z bogato razlago, podprto z življenjskimi dejstvi in verskim naukom, nato pa v sklepnem delu povzame spoznanja in čustveno nagovori poslušalce.

V uvodnem delu Slomšek premišljeno vpeljuje temo (sloga v krščanskem življenju in edinost v veri) od stvarnega k duhovnemu. Najprej govori o slogi oz. povezanosti, ki povezuje cerkev kot zgradbo in nato družino oz. sorodstvo (poudari vrednoti medsebojne ljubezni in razumevanja). Potem preide k občestvu Katoliške cerkve kot skupnosti pravovernih, edinost v nauku in zakramentih pa izpostavi kot potrebni vrednoti za njen obstoj. Uvodno vpeljevanje usmerja k pridižnemu motu, in sicer Pavlovemu opominu k edinosti (Ef 4,1-6), in k namenu pridige – ohraniti edinost v veri.

³ Ponazarjalno gradivo, navedeno v nadaljevanju razprave, je citirano iz Slomškove pridige *Od kersanske zloge ino edinosti u veri* (Slomšek 1850, 121–129).

⁴ Ob tem opozarjamo na temeljno monografijo s področja jezikoslovnega raziskovanja pridige *Pridiga kot žanr* Aleksandre Bizjak (2005) in na teoretični model sistemsko-funkcijskega jezikoslovja, na podlagi katerega avtorica obravnava sodobno pridigo z vidika pojasnitve njene žanrske strukture. Gre za analizo pridige z besedilne, semantične in slovnične ravnine in razmerij ter strukturne odvisnosti med njimi.

⁵ Jezikoslovni model, ki ga predstavlja Bizjakova (2005), glede zunanje zgradbe besedila prepoznava šest strukturnih enot pridige: uvod, jedrne enote – svetopisemski dogodek, svetopisemski nauk, problem, odziv (pri prvih dveh gre za navezovanje na svetopisemsko predlogo, pri drugih dveh pa za usmeritev v sedanost s posodabljanjem svetopisemske izkušnje in sporočila) – in sklep. Na semantični ravnini opisuje semantične značilnosti teh enot, kar predstavlja vpogled v analitično zgradbo pridižnih besedil.

Sledi razlaga in utemeljevanje teme v dveh delih: v prvem delu govori o apostolu Pavlu, ki je že v prvi cerkveni skupnosti priporočal edinost v veri in ljubezen v dejanju. Ob njegovih besedah pozove k ponižnosti, potrpežljivosti in skrbi za edinost duha ter nato povzame svetopisemski nauk s kratko mislijo: »Kjer prave edinosti (glihinge) med ljudmi ni, tam ni božiga duha ne miru, pa tudi ne pravih kristjanov. Le keršanska zloga prave kristjane stori.« V nadaljevanju razloži, da biti pravoveren kristjan pomeni ohraniti edinost v nauku in v krščanskem dejanju, kar primerja telesu, ki ima različne ude in enega duha, in povzame s svojo mislijo: »Kdor prave edine vére ni, nove nauke uči alj pa stare tají, ni pravovérn kristjan. Kdor pa po tim tudi druge moti, med keršansko srenjo (gmajno) prepír ino sovraštvo dela, on je dereč volk med čredo Kristusovoj.« Potem razvija osrednjo Pavlovo misel, ob kateri postavi vero v Jezusa za edino zveličavno in poziva k ohranjanju njene čistosti in k zavezanoosti Katoliški cerkvi. Obsodi verske prepíre in preganjanja kot nasprotje složnemu življenju po veri. Prvi del sklène z mislijo: »V resnici ni večíga sovražnika ljudi na sveti, kakor krivoverc, kateri edinost u véri razdera; take je potreba dobro spoznati ino se jih skerbno varvati.«

V drugem delu ob naslonitvi na Apd 4,32 za vzor edinosti postavi prvo krščansko skupnost in ob Jezusovi napovedi lažnih prerokov predstavi sovražnike krščanske edinosti – najprej pogane in Jude, ob njih pa opozori na sočasne preganjalce Boga in pravovernih kristjanov. Povzame z mislijo: »Kdor tebi sveto vero jemlje, ti dušo jemlje.« Kot druge sovražnike predstavi krivoverce (Arija, Nestorija in Lutra) in opozori na needinost in nerazumevanje v družinah oz. vaških skupnostih. Nato svetuje, kako naj vernik ravna ob soočenju z drugovercem, npr. ne sme sprejeti njegove vere, dolžan pa mu je izkazati krščansko usmiljenje. Kot tretje sovražnike imenuje praznoverce; zaključi s Pavlovim opominom k ohranjanju pobožnosti (1 Tim 4,7-9).

Za ohranjanje edinosti v veri predstavi tri vire krščanskega nauka, in sicer Sveto pismo – Božjo besedo, ustno izročilo Katoliške cerkve in spovednika oz. duhovnika, ter tri sovražne spotike: nevednost glede krščanskega nauka (starše opominja k skrbi za krščansko znanje otrok, hkrati opozori na vero kot dar), nemoralno življenje (prešuštvo in alkoholizem) in mlačnost v verskem življenju. Drugi del sklène s Pavlovo spodbudo k edinosti misli in srca (Rim 15,5-6).

V tretjem delu, ki hkrati že prehaja v sklepni del, poudari, da sta stebra prave sreče krščanska sloga in edinost v veri, kar podkrepi z Jezusovo prošnjo za edinost (Jn 17,11-23), in kratko povzame temo pridige: »Kjer ni edinosti, tudi prave ljubezni ni.« Temu doda Pavlovo prošnjo za edinost duha in misli (1 Kor 1,10) in pridigo sklene s svojim osebnim priporočilom k zavzemanju za edinost in sloga, s čimer tudi ponovi namen pridige.

2.2 Jezikovno-stilna sredstva⁶

Slomškov pridižni jezik je bogat z jezikovno-stilnimi sredstvi, s katerimi dosega veliko izrazno moč in globoko sporočilnost besede, predvsem pa potrjuje, da je njegova pridiga napisana v kultiviranem zbornem jeziku, ki je funkcijskozvrstno umetnostni.

Slomšek vzpostavlja stik z naslovniki z ogovornimi oblikami, ki kažejo na versko opredelitev (»kristjani vi«), kadar pa nagovarja posamezne skupine poslušalcev, uporabi bolj specifične oblike (»preljubi farmani«, »sosedje vi«, »vi stariši«), okrepljene s prilastkovnim določilom, ki izraža čustven, ljubeč odnos (»preljubi«).

Na vernike se obrača z jasno izraženim namenom, in sicer, da bi jih spodbudil h krščanski slogi in edinosti. Prepričuje jih z izražanjem zapovedi oz. omiljenih ukazov, kar upoveduje s trdilnimi velelniškimimi oblikami za 1. os. mn., s čimer tudi sebe razume kot del nagovorjene skupnosti (»Pazimo torej ino varjmo se jih!«). Kadar pa se obrača neposredno na naslovnike, uporablja 2. os. mn. (»Povéte mi«). Podobno je neposreden tudi pri izražanju prepovedi, ki jih uresniči v velelnih nikalnih oblikah (»Bog ne daj tiga!«), v 2. os. ed. (»noben se nad bližniga ne povzdiguje«) ali v 1. os. mn. (»ušes njegovim zapelivim marnam ne dajmo«). Posredno velevanje izrazi z glagolom morati in nedoločnikom (»le ene ino ravno tiste vére nauka se mormo zvesto deržati«) in z zvezami, ki

⁶ Na tej ravni Bizjakova govori o tretjem koraku v določitvi žanrske strukture pridige. Na slovnični ravni tako opisuje oblikoskladenjske vzorce, s katerimi so izražene semantične lastnosti posameznih strukturnih enot pridige. S tem prehaja z besedilne zgradbe, ki vključuje strukturne enote in njihove semantične značilnosti, na analizo stavčnih zgradb, kjer ugotavlja, kako se v jeziku uresničujejo semantične značilnosti pridige. Za premik s semantične na slovnično ravnino jezikoslovni model dopolni s kompozicijsko ravnino, na kateri opiše retorične enote pridige, ki nastajajo v jeziku s kombinacijo slovničnih značilnosti (Bizjak 2005, 92–93).

kažejo neposredno na dolžnost (»keršansko vsmilenje mu skazati smo scer dolžnik«) oz. potrebo (»Potreba nam je učenika, ki nam sveto pismo razlaga; ino ta je sveta katoliška cerkev«). Na naslovnike želi vplivati tudi z zvezami, ki izražajo osebno priporočilo (»Edinost in lepo zlogo vam, preljubi, tudi jaz priporočim«) oz. skrb (»Kako zlo se torej za vas bojim, vi kristjani slabopodučeni«). Slomšek uporabi še druga sredstva prepričevanja, zlasti (ne)posrednega pogojevanja in navajanja posledic, kar je jezikovno uresničeno z rabo osebkovih odvisnikov z veznikom kdor (»Kdor prave edine vére ni, nove nauke uči alj pa stare tají, ni pravovérn kristjan«) ali krajevnikih odvisnikov (»Kjer ni edinosti, tudi prave ljubezni ni«) in s pogojnimi stavki (»Hočemo pravovérni kristjani biti, mormo edinost v nauki ino v keršanskim djanji ohraniti«).

Kot učinkovita sredstva za vzbujanje pozornosti uporablja retorična vprašanja (»Smo kaj mi po tem pravi kristjani?«), nekatera z že dodanim odgovorom (»Povéte mi, preljubi farmani, kaj našo cerkev toljko let veže, de se nam ne izsujе? Edina zloga njo veže, de obstojí.«).

Slomškova pridiga o edinosti je zelo bogata z medbesedilnimi navedki,⁷ ki mu služijo za učinkovitejšo argumentacijo; pogosto vključuje citate cerkvenih očetov in svetopisemske navedke (z navedbo vira), ki so lahko dobesedni ali pa jih parafrazira. Zanimivo je, kako v citate dodaja svojo razlago in jih vsebinsko dopolnjuje, kar je v pridigi tudi grafično ločeno (npr. Ef 4,1-6: »*Bodite ponižni*, noben se nad bližniga ne povzdiguje; *krotki* brez jeze ino prepira; *poterpežlivi*, de *slabosti eden drugiga v ljubezni prenesete*. *Skerbite edinost duha ohraniti*, de bote med sebo enih misli, *naj bo ljubi mir vaša zaveza*.«).⁸ Za ponazoritev uporabi zglede, bodisi svetopisemske (npr. o življenju prve krščanske skupnosti) bodisi iz življenja svetnikov (o sv. Antonu), nekaj pa tudi splošno zgodovinskih (o preganjanju kristjanov v Franciji). Uporabljeni zgledi so lahko daljši (npr. o Martinu Lutru) ali zgoščeni v obseg ene povedi (»Arij, očak starih krivovercov se je lotil skrivnosti presvete Trojice«). Pisani so v preprostem pripovednem slogu ali v premem govoru s spremnim stavkom, ki ga vpeljuje glagol rekanja (»Sv. Irinej, škof ino mučenik pravi«) ali njegovo

⁷ Marko Juvan v raziskavi medbesedilnega navezovanja v slovenski baročni pridigi (1989) loči zgled ali eksempl, topično primero ali aluzijo, dobesedni navedek ali citat, emblem in razlagalne metabesedilne postopke.

⁸ Ležeči deli besedila so svetopisemski, drugo pa so Slomškove dopolnitve.

deležje (»kakor njo sveti Pavl priporoča rekoč«) oz. drugi glagoli (»Sa to veli sv. Avguštin«).

Stilno moč besedila Slomšek dosega tudi z besednim redom, ki je občasno podrejen zvočnemu ujemanju (rimi), kar ustvarja poetičen slog (»dajo sveto véro za posveten dobiček, prodajo dušo za časen vžitek«). Stilno zaznamovan besedni red najdemo tudi na besednozvezni ravni (»kristjani slabopodučeni«).

Jasnost in natančnost njegove misli se odraža v sistematičnem razvrščanju vsebine, saj vsebinske sklope loči s številkami, znotraj teh pa še opisno (»Hočemo edinost v sveti katolški véri ohraniti, se mormo treh sovražnih spotik skerbno varvati. Perva spotika je /.../«).

Druga jezikovna sredstva, ki potrjujejo retorično oblikovanost pridige, so parafraze in perifraze (»Nebesa, srečno prebivališče izvolenih«; »sv. Avguštin, on luč učencikov«), antiteze, ki se pojavljajo na skladenjski ravni (»Kako lagodno (klaverno) bi pač bilo, de bi se za véro prepirali, namesti po véri živeli, de bi se za vero preganjali, namesto v lepi ljubezni med sebo živeti«) in tudi na vsebinski (»Nebesa, srečno prebivališče izvolenih, lepa edinost ino zloga razveseluje, v pekli nobene zloge, nobene keršanske zastopnosti ni«). Opazno je nizanje skladenjskih struktur oz. paralelizem stavčnih členov (»Vsi smo otroci eniga Očeta, kateri je v nebesih, vsi učenci eniga mojstra Jezusa Kristusa; bodimo tudi vsi eniga duha, eniga serca, de bomo srečne ovčice ene izveličane čede v nebesih, kjer bo tudi le en hlev ino en Pastir«) in stavčne zgradbe (»Povéte mi, preljubi farmani, kaj našo cerkev toljko let veže, de se nam ne izsuje? Edina zloga njo veže, de obstoji; /.../ Povéte mi, sosedje vi, kako je, de nektera žlahta veliko sto let slo imenitna ino premožna, dokler toljko drugih ob poštenje ino premoženje pride? Edina zastopnost sorodnikov (bratov ino sester) hišo ohrani /.../ Povéte mi, kristjani vi, kaj našo sveto katolško cerkvo, njo zberaljše vsih pravovérnih že blizo dva tavžent let tako častito ohrani in obdrži, de nje toljko sovražnih krivovérni premagalo ne razdelilo? Sama edinost v naukih, ktire uči, ino v zakramentih, ktire deli, sveto katolško cerkvo tak stanovitno stori /.../«). Primer hkrati kaže na stopnjevanje oz. razvijanje misli od konkretnega k abstraktnemu.

Čustvena zaznamovanost je uresničena bodisi na skladenjski ravni, npr. v vzkličnih stavkih (»Sedajnim kristjanam je pa tak malo mar zaklad

svete vére sebi ino svojim ohraniti!«), bodisi v besedju (»grozovitni sovražniki«). V pridigi se pojavlja tudi veliko poetičnih primer, bogatih prispodob in simbolnih pomenov (»Ako med otrocmi prave ljubezni ino zastopnosti ni, se premoženje starišev razkadi kakor prah na cesti«; »nesramno poželenje, ktiro iz serca vstaja, zatemni človeško pamet, kakor svetlo sonce čern oblak«).

Sklep

Slomškova misel o edinosti je bila prodorna ne glede na to, ali je posegala na področje jezika, naroda ali Cerkve, njegova prizadevanja za edinost pa so bila koristna ne le za njegov čas, temveč so se izkazala za dolgoročno pravilna. Z jezikovnim poenotenjem je odpiral pot k oblikovanju »novoslovenščine« in hkrati pripravljajl zametke za jezikovno načrtovanje v sodobnosti. Z ozaveščanjem o enotnem slovenskem narodu je pripravljajl pot slovenski osamosvojitvi, z delom za zedinjenje kristjanov pa ekumenizmu 20. stoletja, ki je močnejše zaživel po koncilu. Jasno začrtane ideje o edinosti je Slomšek znal tudi na primeren in učinkovit način posredovati naslovníku, bodisi z osebnim zgledom bodisi z ustvarjalno jezikovno ubeseditvijo v pridigah, ki s preišljenimi jezikovno-stilnimi sredstvi ob načelih klasične retorike uresničujajo zakonitosti umetnostnega jezika.

Reference

- Arhiv za zgodovino in narodopisje 1, Slomšekova pisma. 1930–1932.* Maribor: Zgodovinsko društvo Maribor.
- Bizjak, Aleksandra.** 2005. *Pridiga kot žanr.* Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU.
- Janežič, Stanko.** 1999. Blaženi Slomšek in edinost Cerkve. *V edinosti: ekumenski zbornik* 54: 44–53.
- – –. 2002. Slomšek – začetnik slovenskega ekumenizma. *V edinosti: ekumenski zbornik* 57: 9–23.

- Jesenšek, Marko.** 2001. Slomškovi jezikovni nazor in slog. V: *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*, Obdobja 20, 669–682. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- – –. 2011. Osrednje in vzhodnoslovenski knjižni jezik – med alpsko in panonsko slovenščino. V: *Globinska moč besede*, 234–250. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba.
- Juvan, Marko.** 1989. Slovenska baročna pridiga kot transtekstualni pojav. V: *Obdobje baroka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*, Obdobja 9, 175–184. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kosar, Franc.** 2012. *Anton Martin Slomšek, knezoškof lavantinski*. Celje, Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba.
- Orožen, Martina.** 2010. Evangelijsko sporočilo in sodobnost v pridigah blaženega škofa Antona Martina Slomška. V: *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika*, 310–323. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba.
- Slomšek, Anton Martin.** 1821. *Napeljavni govor k Slovenskemu zboru 1821*. UKM, signatura Ms 11.
- – –. 1850. Od keršanske zloge ino edinosti u véri. V: *Apostolska brana bogoljubnim dušam dana II*. V Celovci: J. Leon. 121–129.
- – –. 1862. Vaje cerkvene zgovornosti. V: *Drobtinice XVI*: 3–46.
- – –. 1887. Nagovori rajnega knezoškofa A. M. Slomška. V: *Drobtinice XXI*: 90–104.
- – –. 1889. Slomškovo pismo z l. 1847. *Ljubljanski zvon* 9, št. 2: 122–123. [Http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WAPA3TJ3](http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WAPA3TJ3) (pridobljeno 10. 6. 2011).
- Škafar, Vinko.** 1999. Blaženi Slomšek – vzor in učitelj duhovnega ekumenizma. V *edinosti: ekumenski zbornik* 54: 29–31.